

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 1) ความเจริญดังกล่าวทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ในเวลาใกล้เคียงกัน (อิชิปิตย์ คิลีสุนทร. 2547 : 26) การสื่อสารทำได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตทำให้ทั้งโลกมีข่าวสารข้อมูลเต็มไปหมด คนไหนเก่ง คนไหนฉลาดก็สามารถที่จะเลือกหาข่าวสารได้โดยสะดวก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 ค : 3) ต้องยอมรับว่าปัจจุบันคนไทยทุกฝ่ายกำลังใช้ความพยายามอย่างหนักที่จะกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจ และสังคม รัฐบาลพยายามฟื้นฟูสร้างความมั่นคง และความเชื่อมั่นที่ยั่งยืน สิ่งหนึ่งที่ทุกคนทุกฝ่ายต่างเชื่อมั่นคือ “การศึกษา” เพราะการศึกษาเป็นการสร้างชาติ อยากให้คนในชาติเป็นเช่นไรก็ต้องจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น (ภริณยู พิระพงษ์. 2547 : 65)

ระบบการศึกษาเหมือนกับโรงงานขนาดใหญ่ ๆ ซึ่งผลิตมนุษย์ออกมา มนุษย์ที่เราต้องการเอาไปสร้างความสำเร็จ เพราะฉะนั้นระบบการศึกษาจึงมีความสำคัญที่ต้องสร้างบุคลากรหรือมนุษย์เพื่อเป็นต้นแบบต่อเนื่องตลอดหยุดไม่ได้ เพื่อต้องการให้เกิดการแข่งขันกับต่างประเทศได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 ค : 4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 – 2549) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน และการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ยั่งยืน ได้เป็นอย่างดีว่าทิศทางการพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน (ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. 2547 : 31) บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 30 กำหนดว่า ... บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยรัฐไม่เก็บค่าใช้จ่าย และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมจัดการศึกษาด้วย (วิเศษ ชินวงศ์. 2544 : 2) และในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 81 บัญญัติว่า ... รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ... พัฒนางานวิชาชีพครู ... ซึ่งจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญข้างต้นจึงมีการตราพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้นซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยเป็นรากฐานหลัก ในนโยบายของรัฐด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศอันนำไปสู่การปฏิรูป การศึกษาครั้งสำคัญของประเทศโดยมุ่งที่จะปฏิรูปการศึกษาใน 5 ด้านคือ ด้านระบบการศึกษา การเรียนรู้ ระบบการบริหารและการจัดการศึกษา ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และ ระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ส่วน การพัฒนาวิชาชีพครูได้มีพระราชบัญญัติครู และบุคลากรทางการศึกษาขึ้น และมีผลใช้บังคับแล้ว ต่อมา พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มีผลใช้บังคับทำให้กรมในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ กรมการศาสนา กรมศิลปากรและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ไปเป็นกรมในกระทรวงวัฒนธรรม และกรมพลศึกษา (บางส่วน) ไปเป็นในกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และได้มีการโอนภารกิจ บางส่วนของกรมการศาสนาไปเป็นของสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ (สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2546 : 1)

นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้มีกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้โอนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษามาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการจะต้องดำเนินการก็คือ การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคน การสร้างระบบการศึกษาที่มี คุณภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศโดยมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึงเท่าเทียมและต่อเนื่องประชาชนมีคุณภาพคุณธรรมร่วมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฐานความรู้ และทำให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขัน เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 ก : 2) ส่วน การจัดระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการนั้น ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และกฎหมายอื่นที่ออกตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงมีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ ขึ้นได้มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 ส่งผลให้เกิดการยุบรวม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มารวมอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งส่วนราชการ ต่าง ๆ ตามโครงสร้างเดิมได้โอนมาสู่โครงสร้างใหม่ คือ (1) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีว่า การกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เป็น สำนัก งานรัฐมนตรี (2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นสำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา (3) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ยกเว้น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด/อำเภอ) กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการครู เป็น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (4) สำนักงานคณะกรรมการ

การประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและ
 อำเภอ เป็น สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (5) ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงาน
 สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน เป็น สำนักงาน
 คณะกรรมการการอุดมศึกษา (6) กรมอาชีวศึกษา (ยกเว้น สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน) เป็น
 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยที่ส่วนราชการ (2) – (6) เป็นส่วนราชการส่วน
 กลาง มีฐานะเป็นกรม และเป็นนิติบุคคล โดยมีหัวหน้าส่วนราชการเทียบเท่าปลัดกระทรวงเป็น
 ผู้บังคับบัญชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2547 ข : 3) ภายใต้การเปลี่ยนแปลง
 แบบลดอนรากถอนโคนในกระทรวงศึกษาธิการให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งให้มีการจัดระบบโครงสร้าง
 และกระบวนการจัดการศึกษาของไทยให้มีเอกภาพเชิงนโยบาย และมีความ หลากหลายในทาง
 ปฏิบัติมีการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาตามมาตรา 39 ที่ว่า ... กำหนดให้กระทรวงกระจาย
 อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการ
 บริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่
 การศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการโดย
 ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) จะเป็นการสร้างรากฐาน และความ
 เข้มแข็งให้กับสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสามารถ
 พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ
 พ.ศ. 2546 มาตรา 35 ที่กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34 (2)
 เฉพาะที่เป็น โรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล ผลจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
 กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ประกาศใช้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการ
 ภาครัฐแนวใหม่ ตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการที่มุ่งหวังจะเห็นการจัดการศึกษาที่จะเอื้อ
 ต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน (พรชัย ภาพันธ์. 2547 : 39)
 ในการบริหาร และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 28 กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อ
 รองรับการกระจายอำนาจทางด้านวิชาการ ด้านบุคลากรด้านงบประมาณ และด้านการบริหาร
 ทั่วไป และเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกำหนดเขตพื้นที่การ
 ศึกษาทั่วประเทศออกเป็น 175 เขต โดยมีการยุบรวมหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่
 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด/อำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงาน
 สมัยศึกษาจังหวัด ไปเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และให้สถานศึกษาที่โอนมาจาก

หน่วยงานข้างต้นที่ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอให้เป็นสถานศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งให้ข้าราชการและลูกจ้างที่ปฏิบัติงานตามหน่วยงานดังกล่าวมาปฏิบัติงานที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้น ๆ โดยเป็นส่วนราชการส่วนกลาง สังกัดและขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2546 : 4)

นโยบายของรัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อันเป็นเงื่อนไขสู่การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สมลักษณ์ ภาพันธ์. 2547 : 9) แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งเน้นที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน และของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งจุดหมายปลายทางของการปฏิรูปการศึกษา ก็คือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้เรียนต้องนำทางให้ผู้เรียนเป็นคนดี และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ต้องทำให้ผู้เรียนเป็นคนมีปัญญาด้วย (กรมวิชาการ. 2545 ก : 2) งานวิชาการถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของ ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผลรวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 33)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการศึกษา การพัฒนาสาระหลักสูตรการศึกษา และการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในร่วมกับสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด โดยดำเนินการภายใต้การกำกับ ดูแลของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงาน และในส่วนของจังหวัดมหาสารคาม กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 2 เขต โดยมีรายละเอียด คือ เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองมหาสารคาม กันทรวิชัย แกดคำ โกสุมพิสัย เขียงยืน กิ่งอำเภอชื่นชม และกิ่งอำเภอกุดรัง มีสถานศึกษา จำนวน 326 แห่ง บุคลากร จำนวน 4,800 คน นักเรียน จำนวน 87,378 คน และบุคลากรสำนักงาน จำนวน 229 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2548 : 5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

ยังเป็นหน่วยงาน ที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานในสำนักงาน และได้กำหนดกลุ่มงาน 6 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มอำนวยการ กลุ่มนโยบายและแผน กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา กลุ่มนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา กลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา และหน่วยตรวจสอบภายใน และนอกเหนือจากการปฏิบัติงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่แล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ยังปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัด งานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา งานแก้ไขปัญหาหนี้สิน และพัฒนาชีวิตครู และงานของสถานศึกษาเอกชนอีกด้วย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2548 : 6)

จากการเปลี่ยนแปลงการจากระบบโครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษา และการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาดังกล่าว ประกอบกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ยังไม่ทราบสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้ง ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการสถานศึกษาโดยตรง และเพื่อให้การดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ สอดคล้องกับการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามโครงสร้างใหม่โดยละเอียดและทั่วถึง จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และจะเป็นข้อมูลที่แท้จริงที่จะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานและพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการสถานศึกษา ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบงาน

ตามขอบข่าย และภารกิจการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่ การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 12 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.

2546 : 33 – 34)

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
7. ด้านการนิเทศการศึกษา
8. ด้านการแนะแนวการศึกษา
9. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. ด้านการส่งเสริม และสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาด
ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นรายด้าน และโดยรวมแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2548 ซึ่งมี
ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน
652 คน จำแนกเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 260 คน สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 264 คน

และสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 128 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2548 : 1 – 8)

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 242 คน จำแนกเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 96 คน สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 98 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 48 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา และเทียบจำนวนประชากรกับตารางเครจซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 40) โดยจำแนกตามขนาดสถานศึกษา และสถานภาพ

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดสถานศึกษา ซึ่งจำแนก ดังนี้

3.1.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คนลงมา

3.1.2 สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวนนักเรียน 121 – 300 คน

3.1.3 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

3.2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

3.2.3 การวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

3.2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

3.2.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

3.2.7 การนิเทศการศึกษา

3.2.8 การแนะแนวการศึกษา

3.2.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3.2.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

3.2.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

3.2.12 การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติ

องค์กร หน่วยงาน และสถานบันอื่นที่จัดการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เกิดความเข้าใจชัดเจนในการศึกษาผู้วิจัย ได้ให้ความหมายของศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 – 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

2. งานวิชาการ หมายถึง กรอบงานตามขอบข่าย และภารกิจการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดไว้ 12 ด้าน คือ

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สารระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้ รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทั้งนี้ โดยจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม และแหล่งการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอนตามความเหมาะสม

2.3 ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัด ประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติ

และผลงาน จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา อื่นตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด และพัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลให้ได้ มาตรฐาน

2.4 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ วิจัยการบริหาร การจัดการ และพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ ในภาพรวมของสถานศึกษา การส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.5 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารวิชาการ ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนางานด้านวิชาการ

2.6 ด้านการพิจารณาแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง การสำรวจแหล่งการเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ จัดตั้งและพัฒนา แหล่งการเรียนรู้ และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ ทั้งใน และนอกสถานศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

2.7 ด้านการนิเทศการศึกษา หมายถึง การจัดกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนใน รูปแบบหลากหลาย และประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาใน สถานศึกษา

2.8 ด้านการแนะแนวการศึกษา หมายถึง การจัดกระบวนการแนะแนว ทางวิชาการ และวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ กระบวนการเรียนการสอน ดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยร่วมมือกับครูทุกคนในสถานศึกษา ติดตาม ประเมินผล และประสานความร่วมมือด้านการแนะแนวการศึกษา กับสถานศึกษาอื่น

2.9 ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การจัดระบบ โครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กำหนดเกณฑ์การประเมิน วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดำเนินการพัฒนางานตามแผน และติดตามตรวจสอบ ประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และประสานงาน กับ สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา และหน่วยงาน อื่นเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

2.10 ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การศึกษาสำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิดและเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมทางวิชาการ ประสพการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

2.11 ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น หมายถึง การประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือสร้างเครือข่ายในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ

2.12 ด้านการส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การสำรวจ และศึกษาข้อมูลรวมทั้งความต้องการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการ การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาของรัฐ หรือเอกชนที่จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

4. ช่วงชั้นที่ 1 - 3 หมายถึง การกำหนดหลักสูตร เป็นไปตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน คือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

5. ครูวิชาการสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ปฏิบัติหน้าที่ครูวิชาการสถานศึกษา หรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการสถานศึกษา

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งรับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐ และเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาราชการแทน

7. ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การแบ่งสถานศึกษาขั้นพื้นฐานออกเป็นขนาดที่แตกต่างกัน โดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ขนาด คือ

7.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คนลงมา

7.2 สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวนนักเรียน 121 - 300 คน

7.3 สถานศึกษานาคนใหญ่ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

8. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 หมายถึง หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่บริหาร และจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของรัฐ และเอกชนซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่ในการบริหาร และจัดการศึกษา พัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง พัฒนางานด้านวิชาการ ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับ การแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีห้องที่รับผิดชอบการบริหาร และการจัดการศึกษา ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแຄด้า อำเภอเชียงยืน อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย กิ่งอำเภอชนชม และกิ่งอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคามมีผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นผู้บังคับบัญชาราชการ และ รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปพัฒนาการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป